

Swanesang

'n Eenbedryf

Nico Luwes

Afrikaanse vertaling van Anton Chekhov se

Swan Song

13/10 2014
Dept. Drama en Teaterkuns
UV
Bloemfontein
(c) opvoerregte verkrygbaar by Dalro

www.dalro.co.za

Karakters

VASILY SVIETLOVIDOFF - 'n Komediant, 68.

NIKITA IVANITCH - 'n Ou souffleur.

Stel

Dit is laataand na 'n opvoering op die verhoog van 'n pikdonker landelike teater. Regs is rowwe, ongeverfde deure wat lei na die kleedkamers. Links in die agtergrond die verhoog vol allerhande rommel. In die middel van die verhoog 'n omgekeerde stoel.

Toneel

Svietlovidoff *(kom met 'n kers uit 'n kleedkamer en lag)*: Wel, wel, wel dis nou snaaks. Wat 'n grap! Ek het in die kleedkamer aan die slaap geraak toe die stuk klaar was en daar lê ek en snork terwyl die gehoor die teater verlaat. Ag, ek is 'n onnosele ou man, jou ou drommel! Ek het alweer gedrink en daar sit ek en slaap. Dit was nou slim. Mooi man, ou kêrel. *(Hy roep)* Yegorka! Petruska! Waar die duiwel is julle? Petruska! Die onnutte slaap seker. Nie eers 'n donderstorm sal hulle wakker maak nie!

(Hy tel die stoel op, gaan sit daarop en sit die kers op die vloer)
Nie 'n geluid nie. Net my ego wat my antwoord. Ek het vir vandag vir Yegorka en Petruska elk 'n footjie gegee en nou het hulle spoorloos verdwyn. Die snuiters is weg en hulle het seker die teater toegesluit.

(Hy draai sy kop rond). Ek's dronk. Ugh! Die opvoering vanaand was 'n fondsinsamelingskonsert - vir my... Dis afskuwelik om te dink hoeveel bier en wyn ek by keelgat moes afgooi vir die eer van die geleentheid. Genade! My hele lyf is aan die brand en dit voel of ek twintig tonge in my mond het. Dis vieslik! Idioties!

Die ou sondaar is al weer dronk en hy weet nie eers wat hy gevier het nie! Uhg! My kop bars middeldeer, my lyf bewe en ek voel so donker en koud soos 'n kelder. Selfs al gee ek nie om om my gesondheid op te mors nie, moet ek ten minste probeer onthou hoe oud ek is, die ou idioot wat ek is!

Ja my ouderdom. Daar's geen nut vir my nie. Ek kan maar gekskkeer, spog en maak of ek nog jonk is, maar my ou lewe is nou klaarpraat – ek soen my hand vir die agt-en-sestig jare wat verby is. Ek sal hulle nooit weer sien nie.

Ek het die bottel leeg gedrink, net 'n paar druppels oor, niks anders as die bietjie dreksel onderin oor nie. Ja, ja. Dis soos dit is, Vasili, ou seun. *(Hy staar voor hom uit)*

Dis vreemd...? Ek was vyf-en-veertig jaar op die verhoog en vanaand sien ek die teater vir die eerste keer na die ligte afgesit is. Die eerste keer. *(Hy stap na die voorverhoog)* Hoe donker is dit nie! Ek kan niks sien nie? O, ja... die souffleur se boks en sy tafeltjie; die res is 'n pikswart duisternis, 'n swart bodemlose gat. Soos 'n graf waarin die Dood self dalk skuil... Brrr... Hoe koud is dit nie. Die wind roep deur die leë teater soos uit 'n klipfluit. 'n Plek vir spoke. Die rillings dwarrel op en af teen my rug.

(Hy roep) Yegorka! Petrushka! Waar's julle twee? Wat op aarde laat my sulke grillerige goed dink? Ek moet ophou drink. Ek is 'n ou man. Ek kan nie veel langer leef nie. Op agt-en-sestig gaan mense kerk toe en maak hulle gereed vir die dood, maar hier is ek – liewe Hemel! 'n Goddelose ou dronkaard in hierdie narrepak – niemand moet my eers aankyk nie. Ek moet gaan en ordentlik aantrek. Hierdie is 'n angswekkende plek, ek sal sterf van die koue as ek hier bly sit.

(Hy gaan na sy kleedkamer op dieselfde tyd as wat Nikita Ivanitch, in lang wit jas, uit die kleedkamer op die verhoog verskyn. Hy sien

Ivanitch – gil van vrees en strompel agteruit.):

Svietlovidoff : Wie is jy? Wat? Wat wil jy hê! (*Hy stamp sy voet*) Wie is jy?

Ivanitch: Dis ek, meneer

Svietlovidoff: Wie is jy?

Ivanitch: (*kom stadig nader aan hom*); Dis ek, meneer, die souffleur, Nikita Ivanitch. Dis ek!

Svietlovidoff (*sink hulpeloos in die stoel neer, Hy haal swaar asem en bewe geweldig*): Hemel! Wie is jy? Is dit jy... jy Nikitushka? Wat . . . wat doen jy hier?

Ivanitch: Ek bring my nagte hier deur, meneer. Hier slaap in die kleedkamer. Ek smeeek u, moet asseblief nie vir Alexi Fomitch sê nie, meneer. Ek het geen ander plek om te bly nie. Regtig ek het nie...

Svietlovidoff: Ah, dis jy, Nikitushka, is dit? Dink net... Die gehoor het my sestien keer teruggeroep. Hulle het drie bosse blomme gebring en nog 'n klomp ander geskenke ook. Hulle was in ekstase van entoesiasme.

En tog het nie een agtertoe gekom toe alles oor was nie. Nie een het die arme, besope ou man kom wakkermaak en huis toe geneem nie. Ek is 'n ou man, Nikitushka! Ek is agt-en-sestig jaar oud en ek is siek. Ek het nie meer die hart om aan te gaan nie.

(*Hy val Ivanitch om die nek en begin huil*). Moenie weggaan nie, Nikitushka. Ek is oud en hulpeloos en ek voel dit is tyd vir my om dood te gaan. O, dis aaklig, ááklig!

Ivanitch (*teer met respek*): Liewe meneer! Dis tyd vir u om huis toe te gaan!

Svietlovidoff: Ek sál nie huis toe gaan nie! Ek het nie 'n huis nie, niks! Niks!

Ivanitch: O aarde! Het u vergeet waar u bly?

Svietlovidoff: Ek sal nie soontoe gaan nie. Ek sál níé! Ek is heeltemal alleen daar! Ek het niemand nie, Nikitushka! Geen vrou, geen kind of kraai nie. Ek sal doodgaan en niemand sal my onthou nie. Dis ááklig om alleen te wees – niemand wat my moed inpraat nie, niemand om my te troos nie, niemand wat my bed toe help as ek dronk is nie. Aan wie behoort ek? Wie het my nodig? Wie is lief vir my? Nie 'n siel nie, Nikitushka.

Ivanitch *(in trane)*: Jou gehore het jou lief, meneer.

Svietlovidoff: My gehore het huistoe gegaan. Hulle slaap al almal en hulle het die arme ou nar vergeet. Nee, niemand het my nodig nie; niemand het my lief nie; ek het nie 'n vrou of eers een kind nie.

Ivanitch: Ai toggie, ai toggie-tog! Moenie so hartseer daaroor wees nie.

Svietlovidoff: Maar ek is 'n méns, ek léwe nog. Warm, rooi bloed tintel deur my are, die bloed van troste voorsate. Ek is 'n aristokraat, Nikitushka. Ek het gedien in die weermag, in die artillerie, voordat ek so laag gedaal het. En watter besónderse jong man was ek nie? Aantreklik, braaf, jonk en met deursettingsvermoë. Waar is dit alles heen? Wat het van daardie ou dae geword? Daar's 'n put wat dit alles ingesluk het. Ek onthou nou alles. Vyf-en-veertig jaar van my lewe lê daar begrawe, en wat 'n lewe, Nikitushka! Ek sien dit so duidelik soos jou gesig; die ekstase van die jeug, hoop, passie, die liefde van vroue – vroue Nikitushka!

Ivanitch: Dis tyd dat u moet gaan slaap, meneer.

Svietlovidoff: Ek onthou... Toe ek die eerste keer op die verhoog verskyn, met die eerste gloed van passievolle jeug, ek onthou dat 'n vrou my liefgehad vir my toneelspel.

Sy was beeldskoon, fier soos 'n jong populier, jonk, onskuldig,

suiwer en stralend soos 'n somerson se ondergaan. Haar glimlag kon die donkerste nag betoor. Ek onthou.

Ek het voor haar gestaan soos ek nou hier voor jou staan. Sy het nooit so mooi vir gelyk soos daardie keer nie. En sy het my gepráát... met haar oë... O, daardie gesig! Ek sal dit nóóit vergeet nie. Nee, nie eers in my graf nie; so teer, so sag, so helder en jonk!

Betower en dronk van liefde het ek op my knieë gesak en haar gesmeek om my gelukkig te maak en sy't gesê: "Los die verhoog!" Los die verhoog! Verstaan jy? Sy kon 'n akteur bemin, maar trou - nooit!

Ivanitch: Ai toggie, ai toggie-tog!

Svietlovidoff: Ek het toneelgespeel daardie dag – ek onthou – ek het 'n belaglike rol van 'n nar gehad en terwyl ek speel het ek gevoel hoe my oë oopgaan. Ek het gesien dat my aanbidding van my kuns, wat vir my so heilig was, 'n skimbeeld en 'n leë droom was; dat ek 'n slaaf was, 'n gek, die speelding vir die vermaak van verveelde vreemdelinge.

Ek het my gehoor uiteindelik verstaan en ván daardie dag af het ek my gehore nooit weer vertrou nie – nie hulle applous of hulle roerende aanprysings nie of hulle entoesiasme geglo nie. Ja, Nikitushka! Die mense klap vir my hande, hulle koop my foto's, maar ek is vir hulle vreemdeling. Hulle kén my nie. Ek is soos die stof onder hulle voete. Hulle is bereid om jou te ontmoet... maar vra jy hulle om met hulle dogter of suster te trou? Nee! 'n Uitgeworpene! Nooit! Ek het geen geloof in hulle nie. (*Hy sak in die stoel neer*) Géén geloof in hulle nie.

Ivanitch: Ai, meneer. U is so bleek. U maak my doodbang. Kom, gaan huis toe, asseblief. Wees my tog genadig.

Svietlovidoff: Ek het daardie dag deur dit álles gesien en daardie kennis was duur gekoop, Nikitushka! Daarna... toe daardie meisie... Ag, ek het doelloos begin rond dwaal, geleef van dag tot dag sonder enige toekomshoop. Ek het die rolle van grapmakers en laeklas, komiese karakters begin speel en toegelaat dat ek my brein verwoes. O, ek was eens op 'n tyd 'n gróót akteur, maar stukkie vir stukkie het ek my talent weggesmyt.

Ek het die motgevrete ou nar geword, my voorkoms verwaarloos, die vermoë om myself op die verhoog uit te druk verloor en teen die einde was ek 'n lagwekkende nikswerd spook in plaas van 'n man. Ek was ingeluk deur daardie swart put. Ek het dit nooit voorheen gevoel nie, maar vanaand toe ek wakker word, het ek teruggekyk en agter my lê daar agt-en-sestig jare. Ek het sopas uitgevind wat dit is om oud te wees. Dis alles verby... (*Hy snik*) als verby...

Ivanitch: Kom nou... Kom nou, my dierbare meneer. Stil maar... Bly waardig. (*Hy roep*) Petrushka! Yegorka!

Svietlovidoff: Maar watter genie was ek nie! Jy kan nie dink hoeveel krag ek gehad het nie, watter welsprekendheid, hoe grasieus, hoe teer ek kon wees nie! (*Hy slaan op sy bors*) Ja, hoeveel snare in hierdie bors gebewe het nie. Ek versmoor as ek daaraan dink. Luister net! Wag, laat ek net my asem terugkry... Pushkin! Boris Godunoff! Ja! Luister hierna:

"Die skadubeeld van ons bebloede Ivan keer terug

En blaas rebellie deur my lippe tot 'n vlam! Ek is die dood, Dimitri!

En in die vlamme sterf die Boris op die troon wat ek kom eis.
Genoeg!

Dié erfgenaam van Tjaars Sal nooit die knie kan buig

Voor daardie arrogante, Poolse Kween!" (Vry vertaal uit *Boris Godunoff*. Pushkin.)

Svietlovidoff: Is dit nou swak, hê? (*Vinnig*) Wag hier's nou iets uit Koning Lear. Die lug is swart, sien? Reën stort neer, die donder dreun, weerlig – zzz zzz zzz-! klief die hemeltrans in twee... en dan.... luister:

“Blaas en skeur jul wange! Blaas en woed!

En julle, wolkebreuke en waterhose spuit

Tot jul ons toringspitse drenk, elk haan versuip!

En jul, gedagtesnelle swaelvure,

Voorbodes vir die skigte wat die eike klief,

Skroei wit my hoof! Jy donderweer wat die aarde skud,

Slaan plat die dikke rondings van die wêreld!

Breek natuur se vorms, vergruis die saad

Waaruit die ondankbare mens geskape word!”

Krige, U. 1971. *Koning Lear*. Haum. Kaapstad

(*Ongeduldig*) Nou speel die rol van die nar! Maak gou!

Ivanitch (*as die nar*): Ag Omie, water op ons meule in 'n droë huis is oneindig beter as hierdie woeste reënwater buitenshuis. Beste Omie, gaan tog binne en vra jou dogters om hul seën; hier's 'n nag wat nie die minste medelye het, nóg met 'n wyse man, nóg met 'n Nar.

Svietlovidoff: “Bulder jou buik vol! Spoeg, vuurstraal! Spuit, reën!

Geen reën, wind, vuur of donder is my dogters;

Julle wreedheid, elemente kla ek nie aan nie.

Ek het jul nooit 'n ryk gegee, kinders genoem!

Ah! Daar is krag, daar's talent vir jou! Ek is 'n groot akteur! Nou dan! Hier's iets soortgelyk om my jeugjare terug te bring. Byvoorbeeld, hoor hierdie deel uit Hamlet. Ek begin... laat ek net sien, hoe gaan dit nou weer? O ja! Dis dit.

(As *Hamlet*) “O, die fluite – gee een hier. Tussen ons, waarom draai jy so om my, asof jy onderkant die wind wil kom om my in ’n lokval te lei?”

Ivanitch (as *Guildestern*): “ My Prins, as ek in die uitvoering van my plig te voorbarig is, dan is dit my liefde wat te onbeskeie is.”

Svietlovidoff: “Dis begryp ek nie goed nie. Sal jy op hierdie fluit speel?”

Ivanitch: “Ek kan nie, Prins.”

Svietlovidoff: “Ek bid jou.”

Ivanitch: “Glo my, ek kan nie.”

Svietlovidoff: “Ek soebat jou.”

Ivanitch: “Ek is geheel onkundig, Prins.”

Svietlovidoff: “Dis net so maklik as om te lieg; beheer die windgate met vingers en jou duim: blaas in die fluit en dit sal die welluidendste musiek voortbring. Kyk hier is die kleppe.”

Ivanitch: “Maar ek besit geen mag om daar enige harmonieuse klanke te ontlok nie; ek verstaan die kuns eenvoudig nie.”

Svietlovidoff: “Nou kyk watter onwaardige ding het jy van my gemaak! Jy sou graag op my wou speel; dit skyn asof jy my kleppe ken; jy sou die hart van my geheim wou uitpluk; jy sou my van die laagste tot die hoogste noot van my register wil uithoor; en daar is baie musiek, uitmuntende musiek in hierdie klein instrument; en tog kan jy daar geen geluid uit kry nie; deksels, dink jy miskien dat ek makliker gespeel kan word as ’n fluit? Verbeel jou ek is watter instrument ook al, jy sal my miskien kan ontstem, maar nie op my kan speel nie, nee, nee nooit nie.”

De Klerk, D.P. 1959. *Hamlet* Tafelberg: Kaapstad.

(*begin lag en klap sy hande*): Bravo! Encore! Bravo! Waar die

Svietlovidoff: duiwel is daar enige vonkie oud hierin? Ek is g'n oud nie! Dis alles nonsens! 'n Stormvloed van krag vloei deur my; dís die lewe, varsheid, jeug! Ouderdom en genialiteit kan nie saam bly leef nie!

Jy lyk stomgeslaan, Nikitushka. Wag 'n oomblik, laat ek net tot my sinne kom. Ag, liewe Here! Nou dan. Luister! *A Night in Italy*. Het jy óóit sulke teerheid gehoor, sulke... musiek? Sjjjj... Saggies...

“Die maan was weg. Daar was geen sprokkel lig...

Net maar die eensaam wagtersterre... bleek

In vêre lug, en wat geskep is te verlig

Warm oleanders in 'n rosig waas

Besoek deur fladder vuurvlieg se piepklein flits

wat in en uit, soos passievolle hartstog

met smalend hoop... vervliet...”

Vry vertaal uit Earl of Lytton. 1831-1892. *A Night in Italy* Oxford Book of English Verse 1250-1900

(Die klank van deure wat oopgaan word gehoor) Wat was dit?

Ivanitch: Dis Petrushka en Yegorka wat terugkom. *(Hy raak bewoë)* Ja, u is geniaal, my liewe meneer, geniaal.

Svietlovidoff *(roep in die rigting van die geraas van die deur)*: Kom hier na my toe, kêrels! *(Vir Ivanitch)* Kom ons gaan trek aan. Ek is nie oud nie! Al daardie malligheid, nonsens! *(Hy lag vrolik)*

Svietlovidoff *(Vir Ivanitch)*: Waaroor huil jy? Jou ou oumatjie, jy! Wat is nou fout? Dit sal nie deug nie. Kom, kom, dit sal glad nie deug nie! Komaan, ou kêrel. Vir wat staar jy so? Toenou... toe-nou-maar.

Svietlovidoff: *(Hy omhels hom in trane)* Moenie treur nie... Waar daar kuns en genialiteit is, kan daar nóóit sulke dinge soos ouderdom of eensaamheid of siekte wees nie... En die Dood self is half...

(begin huil): Nee, nee, Nikitushka! Dis álles nou vir ons verbý! Watter soort genie is ek? Ek is 'n uitgedrukte ou suurlemoen, 'n gekraakte fles, en jy... jy is 'n ou rot van die teater... 'n souffleur! Komaan! *(Hulle begin gaan)* Ek is geen genie nie. Ek pas nog net in die rol van Fortinbrass, en selfs daarvoor is ek al te oud... Ja... Onthou jy daardie reëls in Othello, Nikitushka?

"Nou vir ewig vaarwel, sielsvreugde, rus vir my gemoed!

Vaarwel gepluimde ruiter, oorlogsglorie

Wat eersug tot 'n deug verhef! Vaarwel!

O, ros wat runnik, skril trompet, vaarwel!

O, trom wat aanspoor, oorverdowend fluit

En fiere vaandel, als die kenmerk van die

Prag en praal en luist're oorlogsdans... Vaarwel..."

Neetling-Pohl, A. 1976. *Othello*. Human & Rousseau: Pretoria

Ivanitch: O, u is 'n genie! Geniaal!

Svietlovidoff: En dan weer dit. Hoor hier...

“AWAY! the moor is dark beneath the moon,
Rapid clouds have drunk the last pale beam of even:
Away! the gathering winds will call the darkness soon,
And profoundest midnight shroud the serene lights of heaven.”

Ivanitch: Shelly... Remorse?

Svietlovidoff: Ay... Sjjjj.... *(Hulle begin hulle goedjies oppak om te gaan)*

“Pause not! the time is past! Every voice cries, 'Away!'
Tempt not with one last tear thy friend's ungentle mood:
Thy lover's eye, so glazed and cold, dares not entreat thy stay:
Duty and dereliction guide thee back to solitude.

Svietlovidoff: Away, away! to thy sad and silent home;
 Pour bitter tears on its desolated hearth; 10
 Watch the dim shades as like ghosts they go and come,
 And complicate strange webs of melancholy mirth.
 The leaves of wasted autumn woods shall float around thine
 head,
 The blooms of dewy Spring shall gleam beneath thy feet:
 But thy soul or this world must fade in the frost that binds the 15
 dead,
 Ere midnight's frown and morning's smile, ere thou and peace,
 may meet.
 The cloud shadows of midnight possess their own repose,
 For the weary winds are silent, or the moon is in the deep;
 Some respite to its turbulence unresting ocean knows;
 Whatever moves or toils or grieves hath its appointed sleep. 20
 Thou in the grave shalt rest:—yet, till the phantoms flee,
 Which that house and heath and garden made dear to thee
 erewhile,
 Thy remembrance and repentance and deep musings are not
 free
 From the music of two voices, and the light of one sweet smile...”

Shelly, P.B. 1792-1822. *Remorse*.

(Hulle gaan uit en die gordyn val stadig)

&&&&

